

Bilbo kunne valgt å bli hjemme i Hobsyssel, men bestemmer seg for å bli med dvergene på et eventyr. Valgte han selv?

Foto: James Fisher/SF Norge

Guds forsyn i Hobbiten

Hvis mennesket er fritt, kan vel ikke Gud vite fra all evighet av hvordan det kommer til å handle.

I sommer har jeg lest *Hobbiten*. Det er en fascinerende ungdomsbok. Hovedkarakteren Bilbo Lommelun går fra å være en ganske kjedelig og hjemmekjær fyr til å bli en eventyrlysten, djerv og klok hobbit. Det er en eventyrfortelling, om en hobbits vekst og modning.

Boken gjorde inntrykk på meg, og fikk meg til å tenke på et tema som forfatteren, J. R. R. Tolkien på mesterlig vis klarer å fremheve: forholdet mellom menneskets frie vilje og Guds forsyn.

La meg forsøke å forklare. Når man leser *Hobbiten* er det forunderlig å se hvordan alle karakterene, alle hendelsene og alle valgene som blir tatt, er vevd sammen og styres mot et bestemt mål.

Likevel får vi en følelse av at karakterene i fortellingen har fri vilje. Bilbo kunne valgt å bli hjemme i Hobsyssel, men bestemmer seg for å bli med dvergene på et eventyr.

Imidlertid er noe av det som skjer i fortellingen tilsynelatende ikke tilfeldig. Var det for eksempel bare flaks at Bilbo fant ringen, eller måtte Bilbo finne den bestemte ringen? Gjennom de ulike karakterene, og særlig hos Gandalf, får vi høre at det er andre krefter i sving, både i *Ringenes Herre* og i *Hobbiten*.

Det er altså ikke bare tilfeldigheter som rår. Det ser ut til at det var bestemt på forhånd at Bilbo skulle finne akkurat den ringen. Men hvem er det da som står bak og trekker i trådene?

Det mest nærliggende svaret er at det er Eru Ilúvatar som står bak det hele. Det er altså skaperen (Gud) i Tolkiens univers som står bak og trekker i trådene. Vi møter ham først i boken *Silmarillion*. Eru Ilúvatar fremstår som en allmechtig og forutseende Gud som har guddommelig forkunnskap om det som skal skje. Han har derfor mulighet til å se fremtidige hendelser på en slik måte at han

”

I Tolkiens og Lewis' verden er fortiden, nåtiden og fremtiden et evigvarende presens for Gud.

kan bruke dem for å oppnå det han ønsker.

Men hvordan skal vi forstå dette i lys av karakterenes frie vilje? For hvis mennesket er fritt, kan vel ikke Gud vite fra all evighet av hvordan det kommer til å handle. Enten forsyn eller menneskelig frihet – eller ...?

Tolkien har noen interessante ansatser til hvordan dette forholdet kan forstås fra et kristent perspektiv, og tilsvarende tanker kommer også til uttrykk hos hans gode venn C. S. Lewis. «Løsningen» deres har med tid å gjøre, og kan uttrykkes omtrent slik:

Hvis Gud er bundet til tiden og samtidig vet hva du og jeg kommer til å gjøre i morgen, er det ikke mulig for oss å handle fritt. Men hvis Gud er utenfor tiden og tidslinjen, blir alle våre tider et *nå* for Ham.

På denne måten forutser ikke Gud det vi kommer til å gjøre i morgen. Han *ser* oss gjøre det, fordi morgendagen er der allerede for ham. For i Tolkiens og Lewis' verden er fortiden, nåtiden og fremtiden et evigvarende presens for Gud, en tanke som også kirkefaderen Augustin postulerte. Gud er alltid nærværende og ser alt i et evigvarende nå.

Eller som C. S. Lewis så treffende skal ha sagt det: For Gud er det ennå 1920 og allerede 2020.

Løser Tolkien og Lewis problemet knyttet til Guds forsyn og menneskets frie vilje? Vel, det får du svare på selv, men uansett er det i ikke bare tilfeldigheter eller karakterenes frie vilje som styrer handlingen i Tolkiens bøker.

Eru Ilúvatar ser ut til å stå bak og trekker i noen tråder, for på den måten å føre handlingen mot sitt mål. Bilbo står altså i forsynets plan, og han virker tilfreds med det.

Vi får i hvert fall vite at han levde «meget lykkelig alle sine dager, og dem var det usedvanlig mange av».

Kim Larsen

Førsteamanuensis
NLA Høgskolen Bergen

SKRIBENTER I VÅRT LAND

Håvard Nyhus •
Laura Djupvik •
Tomas Sjødin •
Kim Larsen •
Åste Dokka •
Didrik Søderlind •
Ann Kristin van Zijp Nilsen •
Ida Marie Gilbert